

УДК 37.015

А.В. ЖДАНЮК,
*аспірант кафедри педагогіки та психології
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

ЩОДО ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ УЯВЛЕНЬ ПРО КОНФЛІКТ У СИСТЕМІ ПРАВОВІДНОСИН

Стаття присвячена теоретичному аналізу історико-філософських аспектів розвитку уявлень і поглядів про сутність, ознаки, типи конфліктів у системі правовідносин. На підставі розглянутих теорій обміркований зв'язок між поняттями «юридичний конфлікт» і «правовий конфлікт» та обґрунтовано доцільність використання останнього у межах нашого дослідження. Дано визначення терміна «правовий конфлікт» та розглянуто його основні особливості.

Ключові слова: історичні аспекти конфліктологічних уявлень; конфлікт у системі правовідносин; юридичний конфлікт; правовий конфлікт.

Актуальність проблеми. Становлення та розвиток будь-якого суспільства завжди являє собою досить складний процес, який супроводжується зародженням, розгортанням та розв'язанням різноманітних протиріч, що пов'язані із взаємовідносинами людей на різних рівнях. Як свідчить багатовікова історія, суперечність інтересів, а отже, конфлікти, існували завжди. Зважаючи на це, багатовікову історію мають і традиції нагромадження конфліктологічних ідей, вивчення природи цього феномену, його причин, способів запобігання та вирішення. Відомо, що розгляд історико-філософських аспектів будь-якого проблемного питання є не тільки повчальним елементом для сучасників, але й несе функцію розкриття історичної зміни уявлень окремих людей і суспільства. Значимо існування поодиноких досліджень, присвячених історичному аналізу визначення сутності правового (юридичного) конфлікту. У зв'язку з цим вважаємо доцільним докладно розглянути еволюцію наукових уявлень про конфлікт у системі правовідносин.

Мета статті – проаналізувати основні підходи до трактування сутності та значення конфліктів у системі правовідносин, спираючись на різні історичні періоди.

Аналіз досліджень і публікацій. Конфлікт як один з основних елементів соціальної реальності, що виступає безпосереднім джерелом і механізмом її змін, з давніх часів постійно перебуває у центрі уваги дослідників. У своїх працях науковці намагаються сформулювати основні положення виникнення суперечок та конфліктних ситуацій у системі правовідносин, класифікувати їх, обґрунтувати необхідність активного пошуку їх вирішення. Серед таких вчених необхідно відзначити О. Баєва, Ю. Барабаша, С. Бобровник, Л. Герасіну, А. Єзерова, Д. Зеркіна, В. Кривцову, О. Небрат, М. Новікову, Н. Свиридчук, О. Сенік, Ю. Тихомірова, О. Скакун, О. Ставицької, М. Цвіка та ін. Деякі аспекти проблеми правового конфлікту розглядаються в дисертаційних та монографічних працях таких українських вчених: В. Бабкін, О. Вінник, А. Єзеров, В. Жимірова, Д. Керімова, М. Козюбра, М. Новікова, Н. Оніщенко, Л. Петрова, О. Петрішин та ін. На думку науковців, зміст сучасних правових досліджень конфліктів полягає в тому, щоб вивчати не тільки конфлікти в самому праві і в системі юридичної практики, а й будь-які соціальні конфлікти з метою їх правового врегулювання. Вважаємо необхідним доповнити існуючі дослідження власним поглядом на історико-філософські аспекти розвитку уявлень про правовий (юридичний) конфлікт як явища, котре акумулює у собі проблеми соціально-політичного та світоглядного спрямування.

Виклад основного матеріалу. Перш за все зазначимо, що феномен «конфлікт» (від лат. «conflictus») розуміють як зіткнення (думок, ідей, сил, сторін тощо). Наголосимо, що у системі правовідносин конфлікт є одним з основних елементів соціальної реальності (а отже, є видом соціальних конфліктів), що виступає безпосереднім джерелом і механізмом її змін.

Проблема конфлікту сягає своїм корінням у далеке минуле та пов'язана з протиборством, протистоянням на ранніх етапах розвитку суспільства, відображаючи повсякденні факти зіткнення між людьми і племенами. Незважаючи на примітивний характер, життя первісної людини було організоване відповідно до соціальних норм, які регулювали спільну працю, розподіл продуктів, визначали порядок взаємовідносин, встановлювали процедури вирішення спорів тощо. Саме ці, єдині для всіх членів суспільства, правила поведінки стали потужним поштовхом для виникнення і розвитку системи правовідносин, джерелом конфліктів у якій виступали нерозділені, контрастуючі явища людського буття проти-лежної спрямованості.

Аналізуючи думки мислителів Стародавнього Китаю, зазначаємо існування двох основних підходів до пізнання соціального конфлікту. Прихильники природно-правового підходу (Конфуцій, Лао-цзи, Мо-цзи) наголошують на необхідності пошуку компромісних шляхів вирішення конфліктних ситуацій. Шан Ян – представник іншого підходу до пізнання конфлікту – легізму, пропагував ідеї державного управління, яке спирається на закони, що передбачають суворі покарання за їх порушення. Це призводить до утвердження постійного функціонування режиму конфлікту і відсутності відповідних засобів його компромісного вирішення. При цьому закони не дотримуються принципів покарання та рівності його для всіх суб'єктів. Отже, на підставі неправових законів конфлікти не набувають правового забарвлення, що зумовлено офіційно встановленими засобами насильницького консенсусу, а правовий компроміс взагалі відсутній [25, с. 147–149].

Формування правової думки Стародавньої Індії відбувалось під впливом міфічних та релігійних уявлень того часу, що знайшли своє відображення у первинних джерелах індійської філософії, таких як Веди (II тис. до н.е.), Упанішади (IX–VI ст. до н.е.), Закони Ману (II ст. до н.е.) тощо. Цей період характеризувався узурпацією влади в руках класової групи брахманів (жреців), які встановлювали правові норми у соціально-політичному та духовному житті давньо-індійського суспільства [1, с. 108]. Незважаючи на існування різних типів праворозуміння конфлікту та способів його вирішення у Стародавньому Китаї та Стародавній Індії, домінуючим напрямком залишався теологічно-традиційний тип, який обумовлений значним впливом традицій і релігійних догм, що визначали соціально-правовий устрій суспільства.

Філософи Стародавньої Греції та Стародавнього Риму (VII–VI ст. до н.е.) (Фалес, Піттак, Періанд, Біант, Солон, Клеобул, Хілон) розвивали ідеї нормативізму в дослідженнях конфліктів у системі правовідносин, згідно з яким перевага у вирішенні конфліктних ситуацій надавалась насильницькому консенсусу, що спирався на норми, закріплені у законах. Однак в цей період з'являються інші погляди. Зокрема Солон, Піфагор розвивали думку про правовий компроміс як єдиний засіб подолання правового конфлікту. Солон одним із перших порушив питання законодавчого закріплення компромісних засобів впливу на членів суспільства. За словами Піфагора, ідеальним полісом є суспільство, в якому існує верховенство справедливого закону, базованого на принципі рівності всіх перед законом.

Геракліт (530-470 рр. до н.е.), використовуючи ідеї Солона у протилежному напрямі, стверджував, що конфлікти є неодмінним атрибутом суспільного життя, а їх розв'язання будь-якими методами, в тому числі і насильницькими, допоможе досягти єдності у постійній боротьбі протилежних класів. Подібні думки висловлював давньогрецький філософ Демокріт.

Природно-правовий підхід до пізнання конфлікту простежується у поглядах софістів (Гіппія, Антіфонта, Георгія), які розглядали можливість генези правового конфлікту тільки у межах демократичного ладу в країні, що забезпечує рівність для кожного з її членів. Філософи визначили місце насильства в діяльності держави шляхом дослідження її політичного режиму. Залежно від форми державного правління (демократичного чи недемократичного) застосовується примус, засоби та заходи якого передбачені положенням закону [1, с. 114].

Ідеї правового урегулювання конфліктів знайшли своє місце у римських Законах XII таблиць (451–449 рр. до н.е.), які спирались на засади законів Солона. У цих документах були

закріплені правові норми, що регулювали взаємовідносини між членами суспільства та допомагали вирішувати конфліктні ситуації різних рівнів.

Подальші дослідження правового конфлікту набули розвитку у працях римських стоїків (Сенеки (3–65 рр.), Епікета (50–140 рр.), Марка Аврелія Антоніна (121–180 рр.)), які обґрунтували принцип рівності всіх людей перед законом. Філософи удосконалили вчення про правовий конфлікт, вивели певні юридичні ознаки поняття і запровадили необхідну для застосування правокомпромісних засобів діяльність – тлумачення норм законодавства на відповідність їх сутності права, що стала прототипом сучасної юридичної діяльності [1, с. 119].

Спроби осмислення правових конфліктів знаходимо і у пам'ятках Київської Русі X ст., де становлення системи права та поява професії юрист розвивались під впливом Візантійської імперії, але відбувались не так швидко. У «Слові про закон і благодать» Іларіона, «Повісті минулих літ» Нестора, «Повчаннях» Володимира Мономаха, «Слові» і «Маліні» Даниїла Заточника містяться роздуми щодо причин соціальних суперечностей, які виникають у суспільних відносинах; засудження конфліктів-міжусобиць, феодалних війн; поради з приводу запобігання несправедливості; шляхи усунення протиріч між різними верствами населення. Прогресивні для свого часу норми врегулювання та вирішення конфліктів встановлювало давньоруське право. Так, вже у першій редакції Руської правди (збірник нормативних правил та законів) зазначалася особистісна й майнова відповідальність за пошкодження чужих речей або невиконання певних зобов'язань [2, с. 7].

В епоху Середньовіччя підґрунтям конфліктів вважалася протилежність між тілесним та духовним у людині, між двома «градами» – небесним та земним. В умовах протистояння духовного та тілесного, саме першому надавалась перевага за будь-яких обставин. У працях найбільш відомих представників релігійно-філософської думки Августина Блаженного та Фоми Аквінського стверджувалося, що намагання поєднати ці конфліктуючі протилежності дорівнює великому гріху – ересі. Пропагувались насильницькі методи вирішення правових конфліктів, проте цей період залишив нам у спадок приклади замирення конфліктів шляхом встановлення певного терміну «Божого перемир'я» [10, с. 27].

Перші спроби аналізу системи врегулювання конфліктів залежно від їх видів належать флорентійському політичному діячу і мислителю Нікколо Макіавеллі (1469–1527 рр.), який визначив відмінності між соціально-моральним та політико-правовим уявленнями про конфлікт. Він дійшов висновку, що за допомогою консенсусу можна подолати конфлікти лише у межах соціально-моралістичного буття. Щодо політико-правового буття, вирішення конфліктних ситуацій може здійснюватися будь-якими способами, в тому числі насильницькими. Зазначена позиція філософа згодом знайшла свій розвиток у працях мислителів періоду Відродження та епохи Просвітництва. Це час культурного та ідейного розвитку країн Західної і Центральної Європи, що характеризується появою фундаментальних розробок щодо сутності, причин конфлікту у системі правовідносин та засобів їх вирішення. Висновки Ф. Бекона, Ж. Бодена, Ж.-Ж. Руссо, Т. Гоббса, Дж. Локка, І. Канта, Гегеля та ін. були використані дослідниками правового конфлікту у другій половині ХХ століття.

У новий час з відкритою критикою врегулювання соціальних конфліктів засобами насильницького консенсусу виступали англійські демократи та французькі просвітителі ХVІІІ ст. Д. Прістлі, Ш. Монтеск'є, Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо, Вольтер. Їх праці були присвячені пошуку раціональних форм організації суспільного життя, усуненню причин соціальних конфліктів. В історичних рамках Нового часу висловлювались різноманітні думки щодо причин конфліктів і перспектив їх вирішення, однак переважали в них визнання вирішальної ролі компромісу між людьми.

У зв'язку із бурхливими змінами в економічній, політичній, духовній та інших галузях суспільного життя ХІХ ст. починається новий етап у розвитку тлумачень соціального конфлікту та виокремлення поняття правового конфлікту. У нових теоріях боротьба, конфлікти і зіткнення здаються не просто можливими, а неминучими явищами соціальної дійсності.

Поштовхом до створення конфліктології як окремої галузі знань стало вчення Ч. Дарвіна про біологічну еволюцію, на ґрунті якого виник так званий соціальний дарвінізм. Представники соціального дарвінізму (У. Самнер, Л. Гумплович), поклали початок соціологічному вивченню суспільних явищ. Описуючи конфлікти у системі правовідносин, вони відстоювали їх позитивне значення для удосконалення соціальних систем, вказували на закономір-

ності постійної зміни у суспільстві станів конфлікту і стабільності. Це був своєрідний перехід від філософського тлумачення знань про суспільство до теоретичних побудов на основі узагальнення даних, отриманих за допомогою наукових методів.

З другої половини ХХ ст. простежується зміна спрямування теорії конфлікту. Починають з'являтися спеціальні праці, присвячені соціальним конфліктам як явищам, властивим внутрішньому життю суспільства.

Теоретичну проблему ціннісно-нормативного конфлікту (як правового) одним із перших сформулював філософ і теоретик права І. Ільїн (1883–1954). На його думку, правовий конфлікт розгортається між природним і позитивним правом, коли останнє стає «сурогатом природного права». Висновки науковця стали методологічним підґрунтям правової конфліктології та інших досліджень сучасної правової реальності.

За часів перебування у складі Радянського Союзу в Україні конфліктна проблематика в системі правовідносин була забороненою темою для усіх суспільних наук. На ідеологічному рівні була закріплена позиція про неможливість загострення суперечностей та існування конфліктів при соціалізмі. Визнавалася лише наявність конфліктів у сфері міжособистісних відносин, що відображалось у поодиноких дослідженнях, які зводилися до з'ясування особливостей міжособистісної конфліктної поведінки. Відновлення наукових розвідок у цій галузі сталося в період «перебудови», коли поширилося розуміння суспільства як такого, що складається з різнорідних конфліктів. З'явилися передумови для виникнення нового наукового напрямку – теорії правового конфлікту. Перед вченими постало завдання визначити роль та значущість правового конфлікту для суспільного розвитку, гармонізації суспільних, державних та особистісних відносин, а також пізнати закономірності виникнення, розвитку, розв'язання конфліктів у системі правовідносин та запобігання їм.

Напрацюванню теоретико-практичних підходів до вивчення та розв'язання конфліктів в українському суспільстві, систематизації конфліктологічних знань сприяло проведення міжнародних конференцій «Природа, феноменологія та динаміка конфліктів у сучасному світі» (1993 р.); «Молодь і проблеми конфлікту в період переходу до демократичного суспільства» (1994 р.); «Конфлікти в суспільстві: діагностика і профілактика» (1996 р.) та видання їх матеріалів. З'явилися перші вітчизняні наукові праці, підручники та навчальні посібники, в яких досліджуються загальнотеоретичні та спеціальні аспекти конфліктологічної проблематики (І. Бекешкіна, А. Гірник, А. Ішмуратов, Г. Ложкін, М. Пірен, Н. Пов'якель). Першою в Україні працею з конфліктології для правоохоронців став виданий у серії «Психологія у системі силових структур держави» навчальний посібник професорів О. Бандурки та В. Друзя «Конфліктологія» (Харків, 1997) [1, с. 20-21].

Велике значення мала видана наприкінці 90-х рр. монографія В. Кудрявцева «Юридичний конфлікт: сфери і механізми», в якій вчений визначив поняття «юридичний конфлікт», проаналізував його динаміку та типологію, показав обсяг конфліктних взаємин, дослідив шляхи подолання конфліктів юридичними засобами. Науковець вважав, що цей різновид конфлікту виявляє протистояння сторін за наявності у ньому юридичних елементів [11, с. 7].

Вагомий внесок у збагачення проблематики юридичної конфліктології зробив Ю. Тихомиров, який у монографії «Юридична колізія» розкрив природу і причини юридичних колізій (конфліктів), засоби їх подолання. Науковець наводить вузьке розуміння юридичного конфлікту, в якому ототожнює його із юридичною колізією, у широкому розумінні визначає конфлікт як реалізацію суперечностей у протистоянні чинних правових норм, актів та існуючих інстанцій [9].

У 1998–2000 рр. В. Жеребін розробив системний курс лекцій, присвячений правовій конфліктології, в якому визначив правовий конфлікт як протистояння його учасників, що переходить у протилежні дії та вчинки [3, с. 56].

У своїх наукових доробках Л. Герасіна та М. Панова вперше в українській конфліктології поєднують проблему конфліктів з правовими інститутами та розглядають конфлікт не в абстрактному соціальному просторі, а в реальному зв'язку з існуючими правовідносинами, юридичними механізмами і чинним законодавством.

Предметом дисертаційної роботи В. Кривцової «Юридичний конфлікт як феномен правової дійсності» виступають сутність, структура і функції, соціальні чинники та механізми юридичного конфлікту, а також форми його втілення у правовій реальності [4].

Н. Свиридчук у своїй праці «Філософсько-правові засади конфліктів у сфері професійної діяльності юриста» додає, що юридичний конфлікт «...здійснюється в межах певної процедури, його логічною основою є досить чітка й переконлива аргументація, а розв'язання такого конфлікту, як правило, формалізоване і санкціоноване волею держави або принципами і нормами права. Тому юридичний конфлікт у широкому розумінні – це будь-який соціальний конфлікт, що має хоча б один елемент, який характеризується юридичним змістом» [7, с. 7].

М. Олексюк зазначає, що «...юридичний конфлікт виступає специфічним протиборством сторін, за умов якого хоча б один із цих елементів володіє юридичним характером. Він виявляється у різних формах, використовує різноманітні засоби та виконує важливу роль у становленні права, формуванні нових елементів суспільства, сприяючи його трансформації на засадах розвитку» [6, с. 49].

В. Криволапчук вважає, що «кваліфікувати юридичний конфлікт досить складно, тому доцільно вважати обов'язковою умовою визнання конфлікту юридичним – наявність в його предметі спірного юридичного факту, що простежується в змісті конфліктного інциденту; і далі, можливість розв'язання (припинення) протиборства сторін за допомогою правових процедур» [5, с. 7].

Сьогодні між науковцями активно ведеться дискусія стосовно розмежування понять «юридичний» та «правовий» конфлікт. Деякі вчені ототожнюють їх, проте більшість дослідників (С. Бобровнік, Д. Зеркін, Л. Герасіна, В. Кривцова, В. Малахов, М. Панов та ін.) розмежовують ці поняття, виходячи з того, що, по-перше, категорія «правове» за обсягом ширша, ніж «юридичне», по-друге, вибір терміна «юридичний» як більш коректного є доречним у разі здійснення логічного наголосу на формальних засадах виникнення правових конфліктів [1, с. 178]. На думку останніх, будь-який юридичний конфлікт – це конфлікт правовий, але не кожний правовий конфлікт виявляється, інституціалізується та фіксується в юридичній формі. Але всі дослідники погоджуються з тим, що основна ознака такого типу конфлікту – це протиборство суперечливих позицій на основі домінування права.

Вагомими для нашого дослідження є наукові розробки С. Бобровнік, яку вважають одним із провідних фахівців вітчизняної юридичної конфліктології. У праці «Компромід і конфлікт у праві» вона трактує останній як «стан двостороннього зв'язку суб'єктів, базований на правовому протиріччі, що характеризується порушенням або перешкодою в реалізації ними інтересів та слугує причиною розвитку або кризи суспільних відносин» [1, с. 181].

Цікавим вважаємо дисертаційне дослідження О. Сенік «Загальна теорія правового конфлікту», в якому вона дає змістове та формальне трактування правового конфлікту. Авторка аналізує причини та чинники виникнення правових конфліктів, визначає їх структуру та типологізацію [8]. Підтримуючи її позицію щодо сутності правового конфлікту, вважаємо доцільним у межах нашого дослідження використання саме цього поняття, яке визначаємо як зіткнення протилежно спрямованих, не сумісних позицій сторін, що засноване на правовому протиріччі і розв'язати яке можна за допомогою правових засобів із застосуванням як формальних, так і неформальних процедур (переговорів).

Свою позицію пояснюємо передусім тим, що, на нашу думку, термін «юридичне» означає те, що зафіксовано в чинному законодавстві тієї чи іншої держави, а термін «правове» охоплює процеси і явища, що перебувають у сфері дії права. Крім того, під час здійснення юридичної діяльності використовуються як правові, так і неправові процедури, отже, вважаємо, що у своїй роботі юрист стикається саме із правовими конфліктами. Такий погляд дає нам можливість окреслити те широке коло правових конфліктів, з якими юрист стикається у своїй діяльності і на запобігання яких спрямовані його професійні обов'язки.

Висновки. Теоретичний аналіз показав, що наукові уявлення про правовий (юридичний) конфлікт пройшли складний еволюційний шлях. Утім, досі не вироблено загальноновизнаної теорії правового конфлікту, є істотні розбіжності в методологічних підходах до характеристики цього складного явища. Проблематика правового конфлікту, як і раніше, вимагає фундаментальних наукових розвідок із залученням представників різних спеціальностей, насамперед юристів, адже в межах однієї наукової дисципліни неможливо всебічно дослідити це складне соціально-правове явище. Отже, дослідження правових конфліктів – новий актуальний напрям у сучасній вітчизняній науці, виникнення якого зумовлене великою практичною потребою в конфліктологічних пошуках.

Список використаної літератури

1. Бобровник С.В. Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу : [монографія] / С.В. Бобровник. – К. : Юридична думка, 2011. – 384 с.
2. Іванов В.М. Юридична конфліктологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.М. Іванов, О.В. Іванова. – К. : МАУП, 2004. – 224 с.
3. Жеребин В.С. Правовая конфликтология : курс лекций : в 3 ч. / В.С. Жеребин. – Владимир : Владимир. гос. ун-т. – 1998. – Ч. 1. – 127 с.
4. Кривцова В.М. Юридичний конфлікт як феномен правової дійсності : автореф. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 / В.М. Кривцова ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2005. – 18 с.
5. Криволапчук О.В. Юридичний конфлікт як елемент прочесу функціонування та модернізації правової системи суспільства / В.О. Криволапчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – Львів : ЛьвДУВС, 2009. – Вип. № 3. – С. 1–9.
6. Олексюк М. М. Юридичний конфлікт : суть і місце у сучасній конфліктології. / М.М. Олексюк, С.Ф. Орлов // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична – Львів : ЛьвДУВС, 2014. – Вип. № 2. – С. 439–449.
7. Свиридюк Н.П. Філософсько-правові засади конфліктів у сфері професійної діяльності юриста: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 / Н.П. Свиридюк; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2010. – 17 с.
8. Сенік О.М. Динаміка розвитку правового конфлікту / О.М. Сенік // Інформація і право. – 2013. – № 1 (7). – С. 121–130.
9. Тихомиров Ю.А. Коллизийное право: учебн. и науч.-практ. пособие / Ю.А. Тихомиров. – М., 2003. – С. 230–234.
10. Цюрупа М.В. Основи конфліктології та теорії переговорів: навч. посіб. / М.В. Цюрупа. – К.: Кондор, 2004. – 172 с.
11. Юридический конфликт : сферы и механизмы // Юридическая конфликтология / отв. ред. В.Н. Кудрявцев. – М., 1995. – Ч. 2. – 316 с.

References

1. Bobrovnik, S.V. (2011). *Kompromis i konflikt u pravi : antropolo-ho-komunikativnyi pidkhid do analizu* [Compromise and conflict in law: anthropological-communicative approach to analysis]. Kyiv, 384 p. (In Ukrainian).
2. Ivanov, V.M. & Ivanova, O.V. (2004). *Yurydychna konfliktolohiia* [Legal Conflict]. Kyiv, MAUP Publ., 224 p. (In Ukrainian).
3. Zherebin, V.S. (1998). *Pravova konfliktolohiia : v 3 ch.* [Legal Conflictology : in 2 vol.]. Vladimir, Vladimirs'kii gosudarstvennyi universitet Publ., vol. 1, 127 p. (In Russian).
4. Krivtsova, V.M. (2005). *Yurydychnyi konflikt yak fenomen pravovoi diisnosti. Avtoref. kand. yuryd. nauk* [The legal conflict as a phenomenon of legal reality. Abstract of cand. legal sci. diss.]. Kharkiv, 18 p. (In Ukrainian).
5. Kryvolapchuk, O.V. (2009). *Yurydychnyi konflikt yak element protsesu funktsionuvannia ta modernizatsii pravovoi systemy suspilstva* [Legal conflict as part of legal functioning legal system and modernization of society]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya Yurydychna* [Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. A series of legal]. Lviv, LvDUVS, issue 3, pp. 1-9 (In Ukrainian).
6. Oleksiuk, M.M. & Orlov, S.F. (2014). *Yurydychnyi konflikt : sut i mistse u suchasni konfliktolohii* [The legal conflict: the nature and place in modern Conflict]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya Yurydychna* [Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. A series of legal]. Lviv, LvDUVS, issue 2, pp. 439-449 (In Ukrainian).
7. Svyrydiuk, N.P. (2010). *Filosofsko-pravovi zasady konfliktiv u sferi profesiinoi diialnosti yurysta. Avtoref. kand. yuryd. nauk* [Philosophical and legal principles of conflicts in professional activities Lawyer. Abstract of cand. legal sci. diss.]. Kyiv, 17 p. (In Ukrainian).
8. Senyk, O.M. (2013). *Dynamika rozvytku pravovoho konfliktu* [The dynamics of the legal conflict]. *Informatsiia i parvo* [Information and Law], no. 1 (7), pp. 121-130 (In Ukrainian).

9. Tykhomyrov, Yu.A. (2003). *Kollizionnoe parvo* [Conflict of laws]. Moscow, pp. 230-234 (In Russian).

10. Tsiurupa, M.V. (2004). *Osnovy konfliktologii ta teorii perehovoriv* [Basics of Conflict and negotiation theory]. Kyiv, Kondor Publ., 172 p. (In Ukrainian).

11. In V.N. Kudriavtsev (Ed.). (1995). *Yuridicheskii konflikt : sfery i mekhanizmy* [Legal conflict: spheres and mechanisms]. *Yuridicheskaiia konfliktologhiia* [Legal Conflictology]. Moscow, part 2, 316 p. (In Russian).

Статья посвящена теоретическому анализу историко-философских аспектов развития представлений о природе, сущности, типах конфликтов в системе правоотношений. На основе рассмотренных теорий установлена связь между понятиями «юридический конфликт» и «правовой конфликт», а также обоснована целесообразность использования последнего в нашем исследовании. Дано определение термина «правовой конфликт» и рассмотрены его основные особенности.

Ключевые слова: исторические аспекты конфликтологических представлений; конфликт в системе правоотношений; юридический конфликт; правовой конфликт.

The article is devoted to the theoretical analysis of the historical and philosophical aspects of elaborating the concepts and points of view concerning the essence, features, and types of conflicts in the juridical relationship system. The connection between the notions of a “juridical conflict” and “law conflict” has been established with the help of the considered theories, and also the necessity of using the last notion in the context of our research has been justified. The term “law conflict” has been defined and its main peculiarities are considered.

Key words: historical aspects of conflictological concept, conflict in the system of juridical relationships, juridical conflict, law conflict.

Одержано 14.02.2017.